

Содержание формирования эстетических представлений у младших школьников в семье

Неъматиллаева Гулбаҳор Баҳодир қизи
студентка НамГУ, Наманган, Ўзбекистан

Nematillayeva Gulbahor Bahodir qizi
NamDU talabasi Namangan, O`zbekiston.

OILADA KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI

O'QUVCHILARNING ESTETIK TASAVVURLARINI SHAKLLANTIRISH

Komil inson ta'lim-tarbiyasining dastlabki poydevori oilada qo'yiladi. Inson ma'naviyatida madaniyat va san'at o'ziga xos ta'sirchan hamda samarali vosita sifatida alohida ahamiyatga molik. Oila ma'naviyati, madaniyati, oiladagi psixologik muhit, uning badiiy-estetik tamoyilari bolalarda turli mazmundagi tushuncha va tasavvurlarni shakllanishida muhim o'rin tutadi.

O'zbek oilasida farzand tarbiyasi bilan uch avlod (ota-onasi, buvasi va buvisi, bobosi va h.k.) vakillari shug'ullangan davrdagi ta'lim-tarbiya mazmuni va sifati, qo'llaniladigan usul va vositalarning turlari, sifatiga nisbatan olganda alohida yashayotgan yosh ota-onalar tarbiyalayotgan farzandlarning dunyoqarashi, shu jumladan ularning estetik tasavvurlarni shakllantirish barcha holatlarda ham ko'ngildagidek bo'lavermaydi. SHuning uchun ham bolalarda estetik tasavvurlarni oilada shakllantirish pedagogik jarayon sifatida muayyan mezonlarga asoslanishi lozim.

Birinchidan pedagogik mezonni eng asosiysi, oilada bolalarda estetik tasavvurlarni shakllantirish avvalo bolalarda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish, ularni maktab ta'limiga tayyorlash deb qabul qilish lozim.

Bolalarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda turli omillar turlicha ta'sir etadi. Bu omillar ichida ko'p bor ta'kidlaganimizdek, oila eng asosiysi hisoblanadi. Zero, bolada tasavvur, tushunchalarning shakllanish jarayoni aynan oilada boshlanishi va bu davr dunyoqarashni shakllanishining ham mazmun, ham hajm, ham sifat jihatidan eng salmoqli bosqichi ekanligini ilmiy dalillar bilan tavsiflab o'tdik. SHuning uchun ham tushuncha va tasavvurlarni shakllantirishda kichik maktab davri asosiy davr hisoblanadi.

Insoniyat tarixini kuzatar ekanmiz, undagi eng mashhur, aqliy salohiyati yuqori, ma'naviy komil insonlar (Forobiy, Ibn Sino, Amir Temir, Jomiy, Navoiy, Bobur va boshqalar) aynan madaniyat va san'at sohasida ham o'ziga xos salohiyatga ega bo'lganlar, ya'ni bizning tarixiy o'tmishimizda bunga ibratli misollar ko'p. Bundan shunday xulosa chiqarish mumkinki, madaniyat va san'at yuqorida nomlari zikr etilgan allomalarning komillikka erishishlarida muhim ahamiyat kasb etgan. ega bo'lganlar, ya'ni bizning tarixiy o'tmishimizda bunga ibratli misollar ko'p. Bundan shunday xulosa chiqarish mumkinki, madaniyat va san'at yuqorida nomlari zikr etilgan allomalarning komillikka erishishlarida muhim ahamiyat kasb etgan.

Tasviriy san'at (tasviriy faoliyat). Aslida tasviriy faoliyat bolalarning ilk yoshlarida estetik mazmundagi, umuman ularning ongli xatti-harakatlaridagi eng salmoqli qismidir. Bola hali gapirish ko'nikmasi shakllanmay turib turli chiziq, shakllar chiza boshlaydi. Muayyan tasviriy malaka tarkib topgandan so'ng esa eng oddiy shakl va mazmundagi tasviriy faoliyat namunalari yaratib, shu olamda yashaydilar. Bu olamda muayyan fikrlar, hayolparastlik va estetik tasavvurlar bilan yashaydi. SHuning uchun ham bu faoliyat muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Ota-onalarni o'z farzandlarining tasviriy faoliyatlariga munosabatlarini kuzatar ekanmiz, ko'p hollarda bunga befarqlikni, maktab yoshiga etganda buni keraksiz mashg'ulot sifatida e'tirof etilishini ko'raolamiz. SHuning uchun ham rasm chizib o'tirgan bolaga onasi „Yig'ishtir, bekorchi ishlaringni, bor darsingni qil” yoki „Rasm chizguncha darsingni qilsang

---

bo'lmaydimi?" qabilida tanbeh berishini ko'p bor kuzatganmiz.

Aslida, tasviriy faoliyat bola shaxsini rivojlanishida ta'limning boshqa sohalaridan qolishmaydi. Kichik maktab yoshdagi bolalarda esa bu omil alohida e'tiborga molik. SHuning uchun ham ota-onalar farzandlarining tasviriy faoliyatlarining ham moddiy, (kerakli materiallar bilan ta'minlash va sharoit yaratish), ham ma'naviy, (lozim bo'lgan vaziyatlarda rag'batlantirib borish) jihatdan qo'llab quvvatlashlari talab etiladi.

Bola shaxsining rivojlanishida tasviriy san'atning o'rni katta ekanligini birgina YAponiya misolida kurish mumkin. Dunyoning eng rivojlangan mamlakatida tasviriy san'atni o'qitish uchun eng ko'p o'quv soati ajratiladi. Bundan mantiqiy fikr chiqaradigan bo'lsak, tasviriy san'at faqat bolalarda estetik tasavvurlarni shakllantirish vositasigina emas, balki umuman shaxs kamolotida o'ta ta'sirchan, samarali vositadir.

Masalan, bahor kelishi bilan hamma yoq o'zgacha tarovat, go'zallikka ega bo'ladi. Bolalarni bu go'zallikni ko'ra olishiga, olingan taassurotlarni o'zlarining tasviriy faoliyatlariga "ko'chirish"ga o'rgatish ularda estetik tasavvurlarni shakllantirish vositasidir.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda oila sharoitida estetik tasavvurlarni shakllantirish xalq amaliy bezak san'ati, badiiy hunarmandchilik namunalarining o'ziga xos o'rni bor. Fakatgina, ota-onalar o'z farzandlarining diqqatini shu buyumlarga badiiy idrok nuqtai nazaridan qarata olishlari muhim pedagogik talabdir.

Zero, go'zal narsa insonni butun umr qamragan bo'lishi, u esa uni qalbi bilan ko'rmasligi, anglamasligi, idrok etmasligi undan zavqlanmasligi ham mumkin.

O'quvchilarda estetik tasavvurlarni shakllantirish badiiy qadriyatlarining boshqa turlari ham samarali qo'llanilishi mumkin. Ayniqsa, me'morlik va uning tarixiga oid ma'lumotlar nafaqat estetik tasavvur, balki ta'lim-tarbiyaning boshqa jihatlari, xususan o'quvchilarda vatanparvarlik, milliy g'urur va milliy tuyg'u kabi sifatlarni shakllantirishda alohida e'tiborga molik.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Zunnunov. A. Pedagogika tarixi. — Toshkent: SHarq, 2004. — 334 b.